

Sveitserost i motvind

I to tidligere kronikker i Bondebladet har hovedelementene i den sveitsiske landbrukspolitikken blitt presentert. I ukas kronikk tar forfatteren for seg én sektor spesielt – osteproduksjonen - og osteavtalen mellom Sveits og EU. En avtale som hittil mest har gått i EUs favør.

I løpet av de siste 15 årene har Sveits gradvis liberalisert landbrukspolitikken. Produksjonsavhengige støtteordninger har blitt fjernet og mer produksjonsuavhengige virkemidler har blitt innført.

Hensikten har vært at landbruket skulle bli mer markedsrettet, og de minst lønnsomme landbruksproduktene skulle erstattes av økt produksjon av de produktene som var mest lønnsomme.

En av hjørnesteinene i landbrukspolitikken har vært inngåelsen av den såkalte «osteavtalen» med EU. I likhet med i Norge var landbruk tidligere holdt utenfor handelsavtalene mellom Sveits og EU, men i 1999 ble de to partene enige om en handelsavtale på landbruksprodukter som trådte i kraft 1. juni 2002.

Kjernen i avtalen var osteavtalen som innebar en gradvis liberalisering av handel og avskaffing av eksportsubsidier over fem år.

I juni 2007 var overgangsperioden over, og all ost kan nå handles toll- og kvotefritt mellom Sveits og EU. All eksportstøtte er også avskaffet.

Bakgrunnen for at Sveits ønsket denne avtalen med EU er at man så et behov for å øke landbruksekspporten. Man så at økt liberalisering og forbrukerønsker gikk i retning av at importen av landbruksvarer økte i Sveits. Dersom det totale volumet fra det sveitsiske landbruket skulle opprettholdes, var eneste løsningen å øke eksporten av sveitsiske landbruksprodukter. Man anså da at ost var det området der man hadde de beste forutsetningene for å lykkes.

Allerede i dag er Sveits verdens fjerde største osteksportør. Hele 40 prosent av den sveitsiske melken går til produksjon av ost, og ost utgjør hoveddelen av landbruksekspporten. Totalt sett går omtrent hver femte liter melk til eksport i form av ost.

Strategien sveitserne har valgt, er likevel ikke uproblematisk. Sveits har verdens nest høyeste melkepris, bare slått av Japan. Målet er at prisen skal ned, samtidig som man ser for seg at melkeprisen i EU vil øke svakt. I følge Emmi, det største meieriselskapet i Sveits, kan man leve med en melkepris som ligger 10 prosent over melkeprisen i EU, fordi man mener man kan ta ut en ekstra «bonus» for sveitsisk kvalitet.

Utviklingen i handelen med ost med EU er på mange måter en indikator på i hvilken grad man lykkes i å nå målene med den nye landbrukspolitikken i Sveits. I løpet av de første årene med handelsavtalen skjedde det få endringer i handelen med ost, noe som ble ansett å være et resultat av at man på mange ostetyper fortsatt måtte benytte kvoter. Det var fordyrende og tungvint. Man regnet med at handelen ville ta seg opp når frihandelsavtalen på ost var helt fullt ut gjennomført sommeren 2007. Utfordringen var å klare å eksportere minst like mye som det som ble importert fra EU.

På eksportsiden var det store spørsmålet hvordan man kunne finne kanaler ut i det europeiske markedet for sveitsisk ost. Det produseres både Emmentaler og Gruyere og andre typiske «sveitsiske» oster i EU-land. Hovedinnsatsen måtte dermed settes

inn for å vise forskjellen mellom de «ekte» sveitsiske ostene og billigere kopier. Samtidig er kampen om hylleplass generelt høy, og logistikk, varesortiment og kontakter inn i kjedene er en utfordring.

På importsiden var det store spørsmålet hvilken lojalitet sveitsiske konsumenter har til sveitsiske produkter. Sveitserne har lagt stor vekt på å bygge et miljøvennlig landbruk og har høye standarder for dyrevelferd. Man antok at disse kvalitetene ved den produksjonsmåten ville sikre preferansene for sveitsiske produkter.

I tillegg er størsteparten av den sveitsiske osteproduksjonen av typen håndverksost. Nesten all produksjon skjer på små ysterier, og produsentene samarbeider for å sikre kvalitet og markedsføring gjennom å benytte beskyttede betegnelser. Dette burde også demme opp for import av billigere kopiprodukter av de kjente sveitsiske ostetyperne som Gruyère og Emmentaler. Man hadde derfor et håp om at forbrukerne skulle være lojale, men det var likevel stor usikkerhet om hvordan forbrukeren ville handle til slutt i valget mellom billig masseprodusert ost og den tradisjonsrike sveitsiske produktene.

Dette var rett og slett aldri blitt testet ut i praksis.

Utviklingen i handelsbalansen mellom EU og Sveits har vært negativ siden 2002, selv om det har vært variasjon i volumet i både eksporten og importen fra år til år. Samlet sett har likevel importen fra EU økt i løpet av perioden osteavtalen har virket, fra 31 tusen tonn i 2001 til

37 tusen tonn i 2007. I samme perioden økte den sveitsiske eksporten til EU med bare ett tusen tonn. Utviklingen fra 2006 til 2007 var likevel totalt sett noe bedre for Sveits, da økningen i import fra EU var på 4 tusen tonn, mens eksporten viste en økning på 3 tusen tonn.

Det er likevel grunn til å tro at mye av den sveitsiske eksporten i 2007 var mulig på grunn av den økte melkeprisen i EU dette året, da liberaliseringen i de sveitsiske ostesortene kom tidlig i femårsperioden. Det er grunn til å anta at prisen vil normaliseres, og at sveitserne igjen vil få problemer med å ta ut en merverdi osten sin i EU-markedet.

EUs økning er i derimot i høy grad et resultat av fullføringen av frihandelsavtalen. Det er spesielt import av mozzarella og annen ost til industri som har økt det siste året. Forbrukerpreferanser står ikke like sterkt når det gjelder råvarer i bearbejdede produkter.

Årsaken til sveitsernes problemer med handelsbalansen på ost er at Sveits i all hovedsak eksporterer kvalitetsost, mens EU eksporterer ost i bulk. For EU-osten er det først og fremst prisen som avgjør hvor attraktiv den er i markedet, siden det ikke gjøres forsøk på differensiering.

Hanne Eldby

Direktør i Landbrukets Utredningskontor

Regjeringen ikke fredet

- Vi er ikke redde for å spenne ben under en rødgrønn regjering om den ikke kommer oss i møte.

(Leder Marta Bjørgum Meland, Hordaland Bondelag, til Dagens Næringsliv)

Ministeren ikke fredet

- Senterpartiet må levere. Vi forventer - i kroner - en inntektsutvikling på linje med andre folk. Vi freder ikke en Sp landbruksminister.

(Leder Brita Skallerud, Akershus Bondelag, til Dagens Næringsliv)

Part og farge uvesentlig

- Hvilket parti landbruksministeren representerer og hvilke farger det er på regjeringen spiller overhodet ingen rolle: Nå vil bøndene se Soria Moria-løftene om inntektsutvikling i landbruket omsatt i håndfaste økonomiske resultater.

(Leder Eilif Peder Folstad, Sør-Trøndelag Bondelag, til Adresseavisen)

Forberedt på kamp

- Prisene og inntektsnivået må opp om det norske landbruket skal overleve. For greier vi ikke å skape optimisme må, er jeg redd det dør ut. Vi må selge vårt budskap reint politisk først, seinere er vi veldig forberedt på kamp på landsbasis.

(Nestleder Bernt Skarstad, Nordland Bondelag, til Brønnøysunds Avis)

Store forventninger

Forventningene er svært store, og i Soria Moria-erklæringen er det fete løfter. Bøndene forventer at Åslaug Haga og Terje Riis-Johansen leverer, og ønsker et spleiselag der Kristin Halvorsen og forbrukerne tar hver sin del av en regning som de håper vil bli den største landbruket har levert - resten av samfunnet på mange tiår.

(Kommentar i Dagens Næringsliv)

Ikke helt i stilen

- En del av det som er sagt i forkant av jordbruksoppgjøret er ikke helt i stil med den tradisjonen norske bønder har hatt i forhold til å operere innenfor politikkers mulighetsområde.

(Landbruks- og matminister Terje Riis-Johansen til Dagens Næringsliv)

Pinefullt oppgjør

Dagsavisen rapporterer fra regjeringssfæren at jordbruksoppgjøret er i ferd med å bli like pinefullt for Sp som Afghanistan for SV. Så nå kan vi vente fylkesårsmøter som på kjøpende bånd vedtar resolusjoner med «Hent bøndene hjem»?

(Leder i Sandeffjords Blad)

Melka i fare

- Alt blir dyrere, men siden vår inntjening ikke øker får vi bare dårligere økonomi og ikke råd til å fortsette melkeproduksjonen. Slutter man med melkeproduksjon forsvinner kuene. Og forsvinner kuene forsvinner grasproduksjonen. Grasproduksjonen blir gjerne erstattet med korn, og åpne åkrer med korn forurenser mye mer enn gress.

(Melkebonde Ole Kristian Skallerud, Gjerdrum, til Romerikes Blad)

Sats på dei unge

- Me må satsa på rekruttering i alle yrker, uansett mørke skyer. Ungdomssatsing treng prioritering frå kommunen uansett om næringa blir truga av WTO, sjukdom eller lønsnedgang. Me treng unge på heiltid og deltid og det er viktig å laga ei ungdomssatsing frå kommunen si side.

(Ringleiar Gustav Birkeland, Suldal og Sauda forsøksring, i Suldalposten)

Alvorleg utvikling

- Siste landbruksoppgjør var historisk bra. Likevel er det kritisk i landbruket. Det er altfor mange som gir seg, og altfor mange tilfelle der neste generasjon ikkje tek over. Denne utviklinga er alvorleg for både kommunane, busetnaden og kulturlandskapet.

(Ordførar Jenny Følling, Gaular, i avisa Firda)

Håplaus situasjon

- Me aksepterer ikkje ei vidare avvikling av landbruket i Telemark. Dersom ikkje inntekts-gapet i høve til andre grupper vert tetta, er det håplaus å halde på folk i landbruket.

(Leiar Zacharias Wingereid, Telemark Bondelag, i Vest-Telemark Blad)

